

Joan Triadú i el Consell Català d'Ensenyament

El 31 de juliol de 1976, Joan Triadú publicava un article al diari *Avui* on deia: «ens exposem que l'ensenyament es desdoblí, d'una manera subtil o d'una manera oberta, en una forma d'adoctrinament, aquesta vegada en nom de la transformació de la societat, i, segons com sigui aquesta societat, en un adoctrinament recolzat en un tipus únic d'escola al servei, naturalment, del model de societat al qual tendiria o del qual dependria tota l'escola». I després hi afegia: «contra aquest fet, per previsible que fos, ha calgut reaccionar (malgrat el risc d'esdevenir momentàniament vulnerable com a “reaccionari”) i caldrà fer-ho cada vegada més [...]. Hem procurat de fer unes escoles en les quals l'alumne ocupi el lloc que li correspon, en una escola feta per a ell, la qual escola és col·laboradora dels seus pares en nom de la societat i col·laboradora de la societat en nom dels seus pares [...]. Aquestes escoles, en general, estan avui sense cap ajut o amb molt poc, convertides en minoritàries per força, en inassequibles gairebé o en inviàbles, i se senten assetjades, gairebé humiliades [...] no ens podem resignar, i encara menys deixar engrescar per un corrent adoctrinador, en el qual la idea de *control* predomina en lloc de la idea d'independència [...]» (p. 159-161).¹

L'expressió «no ens podem resignar» feia referència a la iniciativa que, primer, un grup de directors escolars encapçalats per Robert Vergés, fundador de l'Escola Garbí, i, després, un grup de polítics i de professionals de l'ensenyament preocupats per l'educació catalana concretaren en la creació de l'anomenat Consell Català d'Ensenyament (CCE). Aquest organisme es presentà públicament el maig de 1976. Com és fàcil de suposar en funció dels temps, quan va aparèixer el Consell, se suscità un intens debat sobre el model d'escola que calia fomentar al nostre país una vegada mort el dictador. Per simplificar una mica la qüestió, diguem que

1. Joan TRIADÚ, *Textos i pretextos de pedagogia 1938-2008*, Vic, Eumo, 2009.

el CCE s'alineà amb les tesis que defensava Òmnium Cultural, mentre que Rosa Sensat seguia les tesis defensades en la declaració de la X Escola d'Estiu de l'any 1975. Sense esmentar-ho, Joan Triadú escrigué al seu llibre de memòries: «Allò que ens venia al damunt a les escoles que havien sorgit en plena dictadura per iniciativa de pedagogs, entitats, de grups de pares i de mestres, en un intent polític d'un cert gruix ideologicopedagògic —per a dir-ho suaument— d'arrabassar-nos les escoles, una per una, per a practicar el que es disposava a l'estiu de cara a l'hivern, o sigui la supressió efectiva de la llibertat d'ensenyament» (p. 162).

El CCE defensava en el punt cinquè dels principis de la seva constitució: «L'escola, a la qual tot ciutadà té dret a poder accedir, és col·laboradora de la família en nom de la societat i col·laboradora de la societat en nom de la família. En conseqüència, no ha d'esdevenir mai un instrument dels poders públics per tal d'imposar a les famílies o a l'individu determinada opció ideològica. Entenem, però, que l'escola és per naturalesa un instrument actiu de canvi i de renovació social». Aquesta defensa de la possibilitat d'una escola d'iniciativa social que pogués conviure al costat de l'escola pública pretenia mantenir aquelles escoles privades que havien exercit un paper important durant el franquisme en defensa de la catalanitat i d'una pedagogia hereva dels moviments renovadors de l'escola nova. Per contra, l'Escola d'Estiu de 1976 encara radicalitzà més la seva posició respecte del manifest difós l'any anterior, enfrontant-se a l'escola privada en la seva declaració «Per una Nova Escola Pública Catalana», on es deia que «cal crear les condicions per tal que les actuals escoles privades de diferents sectors es transformin en noves escoles públiques».

En el Consell, junt amb Joan Triadú, que en fou nomenat president per la seva trajectòria cultural i la seva vinculació amb l'Escola Thau de Barcelona, s'hi aplegaren docents i intel·lectuals com Maria Rúbies, Octavi Fullat, Ramon Ticó, Antoni Forrellad, Pau López, Joaquim Arenas, Josep Oliveres, Jordi Sales, Santiago Guillén, Jaume Sarramona, etc., i líders polítics com Jordi Pujol, Heribert Barrera, Joan Molins, Anton Cañellas, Josep Pallach, Vicent Torra, etc., és a dir, el ventall de partits antifranquistes no marxistes, tots els quals incorporaren en el seu programa per a les primeres eleccions el principi de la llibertat d'ensenyament. Al costat de Rosa Sensat quedaren el Partit Socialista de Catalunya - Congrés (PSC-Congrés), de Joan Reventós, i el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), que es veien representats per Marta Mata com a cap del moviment pedagògic que, certament, aplegà un ampli grup d'ensenyants i professionals de l'educació catalana, també preocupats per la nostra educació. Triadú, en aquell mateix apartat de les seves memòries on recorda la creació del CCE, es refereix a Marta Mata i la seva posició d'aleshores amb aquestes paraules: «En temps del Congrés de Cultura Catalana vaig tenir una entrevista amb una persona que representava la màxima autoritat de l'altra tendència. La finalitat de l'entrevista era cercar una entesa

amb un diàleg franc de tu a tu, però des de bon començament vaig sentir explicar com era de bo el sistema d'ensenyament de la Unió Soviètica, vist de prop en un viatge d'"estudis" recent. Les meves objeccions no van rebre cap consideració, ans al contrari i, fins i tot des del punt de vista cristià, malgrat alguns inconvenients, era més bo allò que això» (p. 164).

La confrontació política fou certament dura, amb retrets mutus. Triadú recorda com, en una entrevista feta a la premsa, Heribert Barrera, Octavi Fullat i ell mateix llençaren l'afirmació que el tipus d'escola defensat per Rosa Sensat era propi del marxisme leninisme, la qual cosa provocà que en una reunió al Col·legi d'Advocats de Barcelona, dins el marc del Congrés de Cultura Catalana, sortís el tema i es produís una espècie de judici als qui havien fet aquella afirmació. L'argument fou que el marxisme no era legal en aquells moments i podia dur els implicats a la presó. Així descriu aquest fet Triadú en les seves memòries: «En un article un polític destacat afí al Consell Català d'Ensenyament va dir que pretendre fer una escola única era un planteig propi del marxisme leninisme; per aquest motiu vaig ser cridat a judici pels destacats doctrinaris que se sentien al·ludits i fins i tot denunciats, els quals [...] m'obligaren a mantenir una de les polèmiques més dures de la meua vida» (p. 163).

La declaració de l'Escola d'Estiu va provocar la reacció d'amplis sectors socials catalans que estaven en el tema de l'ensenyament, igual que en molts d'altres, més per la transició que per una ruptura. Aquesta posició fou la que quedà en la Constitució de 1978 i en les lleis d'educació posteriors. També cal dir que, després de la declaració de l'Escola d'Estiu, dins del moviment de Rosa Sensat es produí una certa moderació en el tema, de manera que la mateixa Marta Mata assenyalà que es tractava de l'opinió d'un sector dels docents. Cal recordar, també, que Marta Mata ja fou conscient en la mateixa assemblea de l'Escola d'Estiu de la reacció negativa que la declaració sotmesa a debat provocaria i es manifestà favorable a redaccions més unitàries, argumentant, segons una crònica del diari *Avui* del 18 de juliol de 1976, que «cal tenir en compte el moviment dels mestres, però cal tenir també en compte que la nova escola serà quelcom més que el resultat del moviment dels mestres, caldrà presentar la nostra proposta als barris, a les poblacions».

La defensa de la «llibertat d'ensenyament» no fou l'únic punt programàtic del CCE. Amb igual intensitat defensava la catalanitat de l'ensenyament, demanant que la llengua vehicular i d'ensenyament de l'escola fos el català, enfront del bilingüisme que proclamava el moviment de Rosa Sensat. Com a mostra hi ha unes declaracions fetes per la mateixa Marta Mata al *Diario de Barcelona* el 5 de juliol de 1975, on deia: «En el cas dels nens que parlen castellà és necessari que ocorri a la inversa, és a dir, que tinguin escola en la seva llengua però surtin de l'escola coneixent la llengua del país». Així, en les escoles vinculades al moviment de Rosa Sensat es generalitzà dividir la classe —i la pissarra— en dues meitats, per així

atendre per separat els alumnes de parla familiar catalana i castellana, quan no es podien fer dos grups separats per la llengua. El mètode totalment analític d'aprenentatge de la lectura conegut com a *Lletra a lletra* tenia també una versió castellana. Els arguments per defensar el bilingüisme eren els d'evitar un trencament social provocat per la llengua, als quals responia Triadú dient que evitar el conflicte de llengües sempre suposava que la llengua conflictiva era la pròpia (*Textos i pretextos*, p. 162).

En línia contrària, en una entrevista que li feren per al diari *Avui* del 3 de juny de 1976, amb motiu de la presentació del CCE, Joan Triadú demanava que s'apliquessin immediatament les mesures pertinents referents al nostre sistema educatiu, sense esperar més: «Cal aplicar ja ara entre nosaltres tot el que sigui possible d'una política educativa catalana, la qual es resumeix de moment en dos mots: escola catalana. Els bascos en tenen, i no han esperat l'autonomia. Nosaltres en tenim algunes. I no en tenim més perquè interessos o ideologies poc nacionals i poc “de poble” s'abstenen, es reserven o ho boicotegen». En la seva enunciació de principis, el CCE assenyalava en l'apartat 12: «L'escola i la Universitat a Catalunya seran nacionals catalanes. Això significa, essencialment, en l'aspecte lingüístic, l'oficialitat de la llengua catalana com a idioma institucional, i l'ús preferent de la llengua catalana com a llengua docent. Pel que fa als continguts, seran objecte de tracte preferent tots els temes (culturals, socials, polítics, científics i tècnics) que siguin específics de la realitat catalana».

El cas és que la doctrina politicopedagògica del Consell fou la que es dugué a la pràctica en el primer Govern de la Generalitat recuperada, gràcies a la victòria de Jordi Pujol en les primeres eleccions al Parlament, el 1980. Joaquim Arenas fou l'encarregat, des del Servei d'Ensenyament del Català, de materialitzar-la dins del Departament d'Ensenyament. Més tard, la doctrina de la immersió lingüística es recolliria en la Llei de normalització lingüística de 1983 i en la Llei d'educació de Catalunya de 2009. El CCE desaparegué tan bon punt la Generalitat assumí les seves competències educatives.

Fins al darrer moment de la seva vida, Triadú defensà la immersió lingüística en català a la nostra escola, rebutjant l'acusació que es tractés d'una imposició equivalent a la que hem patit del castellà; els arguments eren: «“imposar” el català a Catalunya no es pot considerar una imposició, ja que és la llengua pròpia del país, malgrat que hi hagi una part de la població que tingui per primera llengua el castellà. Justament és una mesura d'interès nacional i social que els fills d'aquest sector de la població, posats a l'escola, hi adquireixin la nacionalitat catalana. Com que no som un estat, la llengua a Catalunya és la nació» (*Textos i pretextos*, p. 127). Això no significa que el castellà no hagués de ser conegut per tots els alumnes de Catalunya. El mateix principi 13 del CCE assenyalava: «Cal preveure, alhora, no sols la llibertat sinó el conreu específic de la llengua i de la cultura castellana en

l'àmbit escolar i universitari. Cal no oblidar que l'educació —i específicament l'educació escolar— ha de ser ensems integradora i oberta. La que nosaltres propugnem s'obre a la comprensió de tots els homes i de totes les cultures, precisament des de la vigència de la realitat i de la cultura catalanes».²

La vinculació de Joan Triadú amb el Consell Català d'Ensenyament cal situar-la en el context del seu pensament social i pedagògic, que remarcava la llibertat en l'ensenyament, el respecte a l'infant i la preocupació per la supervivència i preeminència de la nostra llengua i cultura dins el territori que li és propi.

JAUME SARRAMONA
Societat Catalana de Pedagogia

2. Vegeu «Consell Català d'Ensenyament. Enunciació de principis», *Perspectiva Escolar*, núm. 8 i 9 (juliol-setembre 1976), p. 105-107.